

La pobresa que ens empobreix a tots

No estem davant una situació conjuntural agreujada per la crisi, sinó davant un problema estructural que s'acarnissa amb especial crueltat amb els nens i els joves. No podem perdre més temps en solucions parcials, segregades o aïllades per sectors. Hem de prendre decisions transformadores per sortir del pou.

Quan ens endinsem en els estudis especialitzats entorn de l'anàlisi de la situació de la pobresa i la desigualtat a Espanya, és el mateix Institut Nacional d'Estadística (a l'Enquesta de Condicions de Vida 2014) i altres estudis com els darrers d'UNICEF, FOES-SA o EAPN els que confirmen que, aplicant els criteris d'anàlisi de l'estàndard analític europeu *At Risk Of Poverty and/or Exclusion (AROPE)*, aproximadament el 27% de la població total espanyola, és a dir, uns 13 milions de persones, viuen en llars que estan per sota del llindar de pobresa. I dins d'aquest grup, més de 2 milions són menors de 16 anys, fet que significa que al voltant d'un 30% del conjunt de menors a Espanya estan en situació de gran vulnerabilitat. I Catalunya no s'escapa pas de la seva part proporcional. Però el que és més sorprenent és que aquest percentatge de risc tan elevat d'exclusió dels menors s'ha mantingut de manera crònica –o ha augmentat pels efectes de la crisi– des de fa més de 15 anys. Fins i tot, quan estàvem hipotèticament en temps de bonança econòmica, aquests tants per cent de risc ja eren per a aquest grup del tot inadmissibles i menys encara per a un Estat europeu social, de dret i garantista.

Però això no és tot. Confirmant els pitjors diagnòstics i pronòstics, quan mesurem la desigualtat en termes globals, calculant el coeficient de GINI a Espanya, o l'analitzem a partir de la famosa ràtio 80/20 que recull l'Eurostat, resulta que Espanya, respecte a aquests indicadors, bat un rècord: és el país amb la pitjor situació de desigualtat dels 28 països membres de la Unió Europea.

Ens necessitem tots i en xarxa per avançar d'una manera ordenada, còmplice i eficaç en la lluita contra la desigualtat

No estem, doncs, davant d'una situació conjuntural agreujada per la crisi que vivim. Estem davant d'un problema estructural –tant pel que fa al problema com pel que fa a les solucions que li hem volgut donar durant dècades– que ve de lluny i que s'acarnissa amb especial crueltat amb un grup ingent d'infants i joves, –1 de cada 4–. Un problema que hem assumit massa silenciosament com a crònic i que el nostre dia a dia estressat fa quasi invisible als nostres ulls.

Cal, doncs, que prenguem decisions molt serioses i transformadores per sortir d'aquest pou. Com passa en l'educació, ja no són temps per a les innovacions parcials o aïllades, sinó per a la profunda transformació del model d'atenció global a aquesta situació. Una resposta eficaç i eficient que aplegui tots els sectors, públic, privat, tercer sector i societat civil, així com el quart sector emergent. Com a l'educació, res és possible si no podem comptar «amb tota la tribu», com ens recorda sovint el filòsof José Antonio Marina.

En aquest sentit, diversos estudis que s'estan desenvolupant en el marc del programa Proinfància de l'Obra Social de La Caixa, que es desplega a molt bona part d'Espanya atenen més de 60.000 menors i 40.000 famílies en situació de pobresa i risc d'exclusió, ens estan fent llum. Precisament aquest programa es desplega a partir d'un enfocament que pretén catalitzar la trobada interdisciplinària (educació, salut, lleure...), intersectorial (administracions, sector privat, tercer sector i quart sector) i interprofessional en xarxa (mestres, pedagogs, psicòlegs, metges, treballadors socials, educadors socials...), de caràcter local-territorial, enfocant clarament al suport i la promoció integral socioeducativa dels menors i les seves famílies, però també atenent altres àmbits crítics del seu desenvolupament integral, com ara la salut o bé el desenvolupament del seu capital social i talent.

Resultats esperançadors

Aquesta darrera experiència –conjuntament amb altres de molt recents– aporta llum teòricopràctica al trencament del cercle viciós i hereditari de la pobresa. Els primers resultats que es van obtenint a partir de treballar plegats en determinats territoris i a partir d'aquest enfocament integrador són realment esperançadors. Així es redueix, per exemple, d'una manera significativa l'abandonament escolar d'aquests menors i s'incrementa el seu èxit educatiu.

En síntesi, el que vull dir és que no podem perdre més temps en solucions parcials, segregades o aïllades per sectors, àmbits d'atenció professional o administracions. Calen més plans integrals i transversals de caràcter coresponsabilitzador-relacional, justament en la línia amb el que també apunta el recent pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió social a Catalunya 2015-2016, promogut per l'actual Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya. La ciència i les pràctiques d'èxit arreu d'Europa ens demostren que aquest és el camí.

I tot això perquè, entre moltes raons, no ens podem permetre que les persones més vulnerables, i encara menys els nostres menors en situació de risc, més enllà d'haver de carregar amb la seva realitat i circumstàncies, hagin d'assumir també, sense tenir-ne cap consciència, la nostra entossudida i històrica negligència d'actuar disgregadament i fins i tot amb permanents conflictes d'interessos o competències. Si ens poséssim més d'acord en aquesta lluita, descobriríem que ens necessitem a tots i en xarxa per avançar d'una manera ordenada, còmplice i eficaç.

I també perquè, tal com ens deia José Ortega y Gasset a *Meditaciones del Quijote* en una de les seves frases més citades, però dissortadament també més mal citada, ja que se sol referenciar només parcialment i inacabada: «Jo sóc jo i la meua circumstància, i si no la salvo a ella, no em salvo jo».

JOAN PUIG

Jordi
RIERA

Catedràtic d'Educació de
Blanquerna-Universitat
Ramon Llull.

Adjunt al rector i vicerector de
Política Acadèmica de la URL.
Doctor en Pedagogia Social per
la Universitat Autònoma de
Barcelona (UAB).